

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Булини Антоніни Михайлівни на тему «Квір-дискурс у прозі Зої Геллер та Джоанн Гарріс»

на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань

03 Гуманітарні науки

за спеціальністю 035 Філологія

27 березня 2025 року

1. Виконання освітньо-наукової програми. Здобувачка ступеня доктора філософії кафедри теорії та практики перекладу факультету міжнародних економічних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Булина Антоніна Михайлівна (надалі – Здобувачка) в повному обсязі виконала індивідуальний навчальний план відповідно до освітньо-наукової програми аспірантури ДВНЗ «Ужгородський національний університет», що повністю відповідає вимогам Національної рамки кваліфікацій та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеню доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами).

У результаті виконання освітньо-наукової програми Булина А. М. здобула ґрунтовні знання за фахом, опанувала визначений програмою обсяг загальнонаукових навичок та компетентностей, що необхідні для здійснення актуального системного наукового дослідження та пов'язані з формуванням загальнонаукового світогляду й дотриманням засад професійної етики.

Здобувачка набула комплексу необхідних дослідницьких умінь та навичок, потрібних для визначення мети та завдань дослідження, планування його структури та організації його проведення, застосування відповідної методології, використання сучасних інформаційних технологій з метою отримання, аналізу й систематизації необхідних даних.

Здобувачка оволоділа методами презентації власних наукових результатів державною та іноземною мовами, навичками створення об'єктів інтелектуальної власності, управління науковими проектами, планування та проведення навчальних занять з урахуванням інновацій сучасної педагогіки.

Набула відповідні мовні компетентності, потрібні для розуміння спеціалізованої літератури та представлення результатів наукового дослідження іноземною (англійською) мовою в усній та письмовій формі.

2. Виконання індивідуального плану наукової роботи (наукова складова освітньо-наукової програми). Індивідуальний план наукової роботи для отримання ступеня доктора філософії здобувачки Булини Антоніни Михайлівни затверджений рішенням Вченої ради філологічного факультету Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (протокол № 4 від 13 грудня 2017 року).

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики перекладу Зимомря Іван Миколайович.

Термін виконання роботи: 2017–2025 роки.

Здобувачка послідовно виконала всі розділи затвердженого індивідуального плану наукової роботи, що було підтверджено проміжним, піврічним та річним звітуванням на засіданнях кафедри слов'янської філології та світової літератури філологічного факультету та Вченої ради філологічного факультету, кафедри теорії та практики перекладу та Вченої ради факультету міжнародних економічних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Дослідження здійснене здобувачкою в повному обсязі відповідно до засад сучасного літературознавства та з дотриманням вимог чинного законодавства.

3. Актуальність теми дослідження. Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена сукупністю теоретичних, методологічних та культурологічних чинників, які визначають потребу в комплексному аналізі квір-дискурсу в сучасній британській прозі. 1. У вітчизняному та британському літературознавстві спостерігається недостатній рівень опрацювання квір-дискурсу, зокрема в межах аналізу прозових текстів останніх десятиліть. Відчутна відсутність узагальнюючих досліджень, що поєднують філологічні та культурологічні підходи до інтерпретації художнього тексту крізь призму квір-теорії. 2. Потреба в розширенні теоретико-методологічного інструментарію, здатного інтегрувати постструктуралістські, феміністичні, культурологічні та нарративні підходи, зумовлюється неканонічним статусом текстів, обмеженою кількістю перекладів, плінністю і багаторівневістю жанрово-стильових ознак сучасної прози. 3. Творчість Зої Геллер і Джоанн Гарріс демонструє глибину художнього мислення та жанрову складність, що виходить за межі уявлень про масову літературу. Їхня проза дозволяє простежити трансформацію гендерних, ідентичнісних та соціальних моделей у контексті британського культурного простору. 4. Дослідження квір-дискурсу в контексті метамодернізму відкриває нові перспективи аналізу сучасної художньої картини світу. Цей підхід сприяє виявленню нових типів нарративів, іронічної

та нової щирості, естетики міжпарадоксальності та нових форм суб'єктивності, характерних для постмилленіальної літератури. 5. Дисертація сприяє подальшій розробці напрямів дослідження сучасної британської літератури у зв'язку з актуальними філософськими, соціокультурними й антропологічними тенденціями.

4. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження Булини Антоніни Михайлівни на тему «Квір-дискурс у прозі Зої Геллер та Джоанн Гарріс» виконане в межах наукової теми кафедри теорії та практики перекладу ДВНЗ «Ужгородський національний університет» «Переклад у контексті інтердисциплінарних досліджень: теорія та практика» (державний реєстраційний номер – 0123U103332).

5. Формулювання наукового завдання (проблеми), нове розв'язання якого отримано в дисертації. Метою дисертації є системне вивчення особливостей художньо-естетичної репрезентації квір-дискурсу в прозі британських авторок Зої Геллер та Джоанн Гарріс із урахуванням метамодерністського контексту їхньої творчості.

6. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їхня новизна. Наукова новизна дисертації полягає в комплексному аналізі квір-дискурсу в прозі Зої Геллер та Джоанн Гарріс – авторок, які досі залишалися поза фокусом українського літературознавства в контексті квір-студій. Уперше в україномовному науковому просторі здійснено системне дослідження способів художнього моделювання квір-досвіду в їхніх творах, зокрема виявлено його взаємозв'язок із феноменами відчуження, травматичної суб'єктності, гротескного світовідчуття та естетики межового досвіду. Запропоновано новий підхід до інтерпретації квір-сенсів, який полягає в аналізі наративних стратегій та художньої семіотики маргіналізованих персонажів, соціально неприйнятних або психоемоційно травмованих суб'єктів. Уперше в науковий обіг уведено твердження про те, що квір-дискурс у творах З. Геллер і Дж. Гарріс не лише віддзеркалює соціокультурні трансформації, а й є результатом індивідуального авторського пошуку художньо-естетичних засобів вираження травматичного досвіду сучасності. Особливу увагу приділено впливу журналістського стилю письма З. Геллер і педагогічної перспективи Дж. Гарріс на формування їхнього літературного дискурсу, що дозволяє реконструювати авторське бачення епохи через категорії відкритості, афективної вразливості, втрати ілюзій і потреби в емпатії.

7. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються. Зміст і структура дисертаційної роботи А. М. Булини свідчать про високий рівень обґрунтованості сформульованих у ній наукових положень, висновків і рекомендацій. У дослідженні чітко визначено актуальність теми, мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, що забезпечило логічну послідовність і методологічну узгодженість у науковому викладі матеріалу. Уперше в українському літературознавстві здійснено ґрунтовний аналіз квір-дискурсу у прозових творах Зої Геллер («Що вона собі думала?: Нотатки про скандал», «Сповнені віри») та Джоанн Гарріс («Інший клас», «Джентльмени та гравці»), із залученням широкого кола наукових джерел, критичних рецензій та інтерпретацій. Це дало змогу не лише реконструювати індивідуальні художні стратегії авторок, а й осмислити їхній творчий метод у контексті метамодерністської парадигми сучасної культури. Інтеграція різноманітного інструментарію – зокрема методів поглибленого текстуального аналізу, теорії читацького відгуку, етичної та феміністичної критики, квір-теорії, феноменології, елементів наративної медіації та практик ненасильницького спілкування – забезпечила багатовимірність і глибину аналізу художнього тексту. Такий підхід дозволив дисертантці не лише виявити специфіку квір-дискурсу в аналізованих творах, а й концептуалізувати його в межах ширших культурно-історичних і соціофілософських процесів. Логічна побудова дисертації, системний характер дослідження, поєднання різних аналітичних перспектив і висока якість інтерпретаційного матеріалу засвідчують достовірність наукових результатів. Сформульовані висновки й рекомендації відзначаються аргументованістю, що визначає їхню цінність для сучасної філологічної науки, зокрема в галузі англійської літератури та квір-студій.

8. Наукове та практичне значення дисертаційної роботи. Дисертація А. М. Булини має вагомe теоретичне й практичне значення для розвитку сучасного літературознавства, зокрема квір-студій, наратології, феміністичної критики та естетики метамодерну. У роботі запропоновано новаторське осмислення квірності як складного естетико-філософського феномена, що постає у художньому дискурсі як спосіб осмислення травматичної суб'єктності, соціального маргінесу й кризи ідентичності. Залучення сучасного методологічного інструментарію – наратології, теорії травми, феноменології, посткласичної критики та пост-постмодерністської чутливості – дозволило здійснити комплексний аналіз художнього моделювання квір-досвіду у прозі Зої Геллер та Джоанн Гарріс. Робота містить ґрунтовний огляд

творчості З. Геллер і Дж. Гарріс, репрезентуючи їх як важливих представниць сучасного британського літературного процесу, що виводять квір-дискурс за межі вузької ідентичнісної риторики, трансформуючи його в поліфонічну інтерпретацію нових способів буття в культурі метамодерну. Таким чином, дисертація розширює горизонти літературознавчої думки у сфері вивчення ідентичностей, читацької рецепції та художніх стратегій репрезентації іншості. Результати дослідження можуть бути використані: у подальших наукових студіях творчості Зої Геллер, Джоанн Гарріс та інших авторів, які працюють із проблематикою квір-дискурсу, ідентичності та маргінальності; при укладанні навчальних програм із курсів світової літератури, сучасної англійської літератури, гендерних студій, квір-теорії, наратології та філософії культури; як методологічна база для розробки міждисциплінарних курсів, що інтегрують знання з літературознавства, культурології, соціальної філософії, психології та політології; у підготовці кваліфікаційних і дисертаційних робіт, наукових статей, монографій, аналітичних оглядів сучасної прози.

Теоретико-методологічні підходи й аналітичні моделі, розроблені у дисертації, впроваджені в навчальний процес ДВНЗ «Ужгородський національний університет», що підтверджує їхню ефективність та прикладну цінність.

9. Оцінка мови та стилю. Булина А. М. показала належне володіння науковим стилем. Логічна структура дисертації дала змогу здобувачці послідовно викласти свої спостереження та переконливо їх аргументувати. Дисертація засвідчила високий рівень фахової підготовки авторки, коректне оперування спеціалізованою термінологією, зв'язність у постановці та обґрунтуванні тверджень. Спосіб викладу забезпечує доступність сприйняття наукових положень кваліфікаційної праці.

10. Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Дисертаційна робота Булини Антоніни Михайлівни на тему «Квір-дискурс у прозі Зої Геллер та Джоанн Гарріс» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості, наукової та практичної цінності здобутих результатів і повністю відповідає паспорту галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

11. Зауваження та рекомендації. У процесі виконання дисертації більшість слухних зауважень та пропозицій науково-педагогічних працівників кафедри теорії та практики перекладу факультету міжнародних

економічних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет», висловлених під час проміжного, піврічного й річного звітування на засіданнях кафедри були взяті Булиною А. М. до уваги. Зауваження мають рекомендаційний характер і жодним чином не применшують позитивну оцінку дисертаційної роботи, її наукової новизни й практичного значення та не є перешкодою для представлення роботи до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

12. Відповідність дисертації вимогам, передбаченим Наказом Міністерства освіти і Науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017р. (зі змінами та доповненнями).

Дисертаційна робота Булини Антоніни Михайлівни на тему «Квір-дискурс у прозі Зої Геллер та Джоанн Гарріс» повністю відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і Науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами та доповненнями).

13. Кількість наукових публікацій, повнота опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих співавторами та зарахованих за темою дисертації. Основні положення дисертації, які є особистим доробком автора, викладено у 18 наукових праць: 16 одноосібних наукових праць, із них: 4 – у фахових виданнях України, 1 – в українському періодичному виданні, 3 – в іноземному періодичному виданні, 8 – у збірниках матеріалів міжнародних наукових конференцій; у співавторстві: 1 – розділ у іноземній колективній монографії, 1 – стаття у збірниках матеріалів міжнародних наукових конференцій.

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Літак А. М. Відчуження у британському жіночому романі початку ХХІ століття. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород. 2019. Вип. 9. Т. 2. С. 158–163.

(Наукове фахове видання України)

Ключові слова: ситуація пост-постмодерну, відчуження, трансвідчуження, надвідчуження, людські стосунки, тілесність.

2. Літак А. М. До питання фокалізації та її особливостей у романі «Нотатки про скандал Зої Геллер». *Науковий Вісник Міжнародного Гуманітарного Університету*. Серія: Філологія. Одеса. 2019. Вип. 40. Т. 3. С. 16–21.

DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.40.3.4>

(Наукове фахове видання України)

Ключові слова: фокалізація, фокалізатор, фокалізоване, наративна ситуація, наратор, дієгезис, екзегезис, Зої Геллер.

3. Bulyna A. Reality and Identity in Zoe Heller's Novel «What Was She Thinking?: Notes on a Scandal». *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: ВД «Гельветика». 2023. Т. 64. № 1. С. 234–239.

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-1-33>

(Наукове фахове видання України)

Ключові слова: пост-постмодернізм, реальність, множинність реальностей, міфологізм, ідентичність, солідарність, гідність, психоаналіз, етнопсихологія.

4. Булина А. М. Щоденник як спосіб оприявлення квір-досвіду. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. Дрогобич: ВД «Гельветика». 2024. Т. 25. № 1. С. 235–245.

DOI <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2024.25.235-245>

(Наукове фахове видання України)

Ключові слова: англійська література, середовище, освіта, щоденник, квір, маргіналізація, гендер.

Опубліковані праці апробаційного характеру

1. Litak A. Women's Boundaries in «The English Governess at the Siamese Court» by Anna H. Leonowens. *Соціально-гуманітарні дослідження та інноваційна освітня діяльність. Матеріали Міжнародної наукової конференції*; 24–25 травня, 2019 р.; м. Дніпро: СПД «Охотнік». 2019. С. 208–209.

2. Літак А. Крістін де Пізан та прототип жінки доби пост-постмодернізму. Філологія початку ХХІ сторіччя: традиції та новаторство: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції; 14–15 червня, 2019 р.; м. Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського. 2019. С. 58–64.

3. Litak A. Pure Versus Mass Literature in the Early 21st Century. *Fundamental and Applied Researches: Contemporary Scientific and Practical Solutions and Approaches. Interdisciplinary Prospects*; June 27, 2019; Banska Bystrica – Baku – Uzhhorod – Kherson – Kryvyj Rih: Posvit. 2019. P. 207–209.

4. Bulyna A. Literature and Alienation. *Філологія та лінгвістика у сучасному світі: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. м. Запоріжжя: Класичний приватний університет; 28–29 серпня, 2020 р. Запоріжжя. С. 182–186.

5. Melehanych H., Bulyna A. Literature and Politics in the Context of Democratic Transformations in Independent Ukraine. *The Conference «Language and Politics. Between Linguistics and Political Science VI». Proceedings of the 6th Annual International Scientific Conference*. Faculty of Applied Languages, University of Economics; September 17, 2020; Bratislava, Slovakia. P. 278–289.

Ключові слова: література, політика, незалежність, свобода, демократія, маргіналізація, письменники.

(Здобувачці (Булина А. М.) належить провідна роль в розробці ідеї роботи, зборі даних, їхній систематизації, інтерпретації, підготовці публікації, 50 %; Мелеганіч Г. І. – розробка концепції дослідження, формування мети роботи, збір, аналіз та узагальнення даних, написання частини тексту статті, 50%.)

6. Bulyna A. The Depiction of the Mass Media in «Notes on a Scandal» by Zoe Heller. *Media and Digital Literacy in Language Education. 6th International Virtual Symposium Proceedings*; 18–19 September, 2020; Bălți: S. n. Tipogr. «Indigou Colour». P. 13–22.

Ключові слова: герой роману, читач, засоби масової інформації, мова відчуження, резистентність уяви.

7. Булина А. М. Теоретичні виміри протомодернізму в сучасній британській прозі. Матеріали щорічної підсумкової конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземної філології ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; 23 лютого 2021 р.; м. Ужгород: поліграфцентр «Ліра», Україна, 2021. С. 26–31.

8. Bulyna A. Addressing Student Identity within Marginalization Institutions (based on the novels by Joanne Harris). *Empowering English Language Educators through Action Research. 7th Virtual International Spring Symposium Proceedings*; March 26–27, 2021. P. 64–77.

Ключові слова: культура скасування, маргіналізація, маргіналізована ідентичність, ідентичність учня, сімейне середовище, шкільне оточення.

9. Булина А. М. До осмислення виміру феноменологічного. *Актуальні проблеми викладання освітніх компонент соціально-гуманітарного спрямування у вищій школі. Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції*; 15–16 червня 2023 р.; м. Херсон: Херсонська державна морська академія, 2023. С. 143–149.

Ключові слова: феноменологія, пост-феноменологія, нова феноменологія, нео-феноменологія, квір-феноменологія, інтерпретація, текстова стратегія, читач.

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Літак А. М. Жіноче відчуження у романі «Сповнені віри» Зої Геллер. *Вісник Маріупольського Державного Університету*. Серія: Філологія. Маріуполь: МДУ. 2019. № 20. С. 106–114.

(Періодичне наукове видання України)

DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-3055-2019-12-20-106-114>

Ключові слова: нова жіноча проза, метамодерн, жіноче відчуження, образ жінки, первозданна дика жінка, жіночий архетип, мотив бруду.

2. Litak A., Zymomyra I. Studying Women's Prose in the Paradigm of Post-postmodernism. *Advanced Trends of the Modern Development of Philology in European Countries: Collective Monograph*. Riga: Izdevnieciba Baltija Publishing, 2019. P. 116–135.

(Здобувачці (Булина А. М.) належить провідна роль в формулюванні мети, зборі матеріалів, опрацюванні результатів дослідження, їхньої систематизації, інтерпретації та підготовці публікації, 50%;

Зимомря І. М. – загальне керівництво роботи, розробка дослідницької ідеї, збір та аналіз даних, редагування тексту статті, 50%.)

3. Bulyna A. The Representation of the Female Protagonist in Joanne Harris's Novel «Gentlemen and Players». *PNAP. Scientific Journal of Polonia University, Czestochowa*. 2020. Vol. 39 (2). P. 34–42.

DOI: <https://doi.org/10.23856/3904>

(Періодичне іноземне видання)

Ключові слова: метамодернізм, гендерний дисбаланс, відчуження, жінка-мутант, трикстер, карнавальний, гротеск.

4. Bulyna A. The Portrayal of Diseases in the Novels of Zoe Heller and Joanne Harris. *Journal of Biomedical and Medical Sciences*. European University. Georgia. 2021. Vol. 1 (2). P. 36–47.

DOI: <http://10.51231/2667-9507-002-01-36-47>

(Періодичне іноземне видання)

Ключові слова: мозок, свідомість, недуга, синдромний роман, відчуження, гротескність.

5. Bulyna A. Communicative Interaction in Zoe Heller's Novels «What Was She Thinking?: Notes on a Scandal» and «The Believers». *Scientific Bulletin, A series: Philology Fascicle*, Romania. 2022. Issue 31. P. 225–241.

(Періодичне іноземне видання)

Ключові слова: комунікативна взаємодія, насильницьке спілкування, ненасильницьке спілкування, травматичний досвід, перехрещення досвідів.

14. Результати перевірки роботи на академічний плагіат. Перевірка дисертаційної роботи проводилася сертифікованою програмою StrikePlagiarism. У ході перевірки дисертації запозичень матеріалу без посилання на відповідне джерело не виявлено. Виявлені за допомогою програми StrikePlagiarism текстові співпадиння (цитування) мають посилання

на відповідні першоджерела, внесені до списку використаної літератури. Запозичення (співпадіння) в тексті не мають ознак плагіату. Подані до захисту наукові матеріали є власним напрацюванням Здобувачки, текст дисертації є оригінальним. Робота визнається самостійною.

Положення дисертації апробовано на розширеному засіданні кафедри теорії та практики перекладу (протокол № 3 від 27.03.2025 р.). За результатами засідання ухвалено затвердити позитивний висновок про наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів та рекомендувати до захисту в спеціалізованій вченій раді дисертаційну роботу Булини Антоніни Михайлівни на тему «Квір-дискурс у прозі Зої Геллер та Джоанн Гарріс» і рекомендувати її до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді для присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Головуюча на засіданні:

доктор філологічних наук, професор,
завідувачка кафедри
української мови ДВНЗ «УжНУ»

Наталія ВЕНЖИНОВИЧ

Підпис д.філол.н., проф. Венжинович Ц.Ф.
засвідчую
Вчений секретар ДВНЗ «УжНУ»

Олена МЕЛЬНИК